

Riti, riti valodiņa

Jaundzimušā ierašanās pasaulē ir brīnumains notikums, kuru pavada gan saviļņojums un neapprakstāms prieks, gan arī nemitīgas rūpes – vai ar bērniņu viss ir kārtībā, vai attīstība ir atbilstoša un pietiekami raita. Protams, attīstības ātrums katram mazulim var atšķirties, taču jebkurā gadījumā vērts būt informētiem par vēlamāko attīstības gaitu, šajā gadījumā – par veselīgu un veiksmīgu valodas attīstību.

Vecāku un bērnu sadarbība

Veiksmīgas valodas attīstības pamatā ir vecāku attiecības ar bērnu, turklāt valodas attīstība sākas jau no bērna pirmajām piedzimšanas dienām. Jo bērniņš jūtas labāk, jo labāk attīstās arī viņa valodiņa. Vecākiem jābūt ļoti vērīgiem un nosvērtiem attiecībā uz bērnu, jādomā arī par to, kā radīt labas izjūtas atmosfēru. Tāpat jāatceras, ka valoda vislabāk attīstās tieši kopā ar darbošanos. Mēģināsim iedziļināties bērna valodas attīstības kritērijos līdz četrus gadus vecumam, lai saprastu, kā vecāki var palīdzēt attīstīt sava bērna valodu, kā arī – pēc kādām pazīmēm nojaust, ka uztraukumam ir pamats.

Līdz sešu mēnešu vecumam

No dzimšanas līdz sešu mēnešu vecumam zīdāinis reaģē uz trokšņiem, pagriežot galviņu trokšņa virzienā, tāpat izrāda interesi par apkārt notiekošo un „runā” pats savā valodā.

Lai attīstītu valodiņu, vecākiem noteikti jāskatās uz bērnu, kad ar viņu runā. Būtiski ir arī tas, lai vecāki atvases rotaļu brīžos būtu mierīgi un draudzīgi noskaņoti. Vecākiem jāatkārto tās skaņas, ko „runā” zīdāinītis – lai bērns pats sadzirdētu, ko viņš saka. Ir arī jāvēro, kur mazulis skatās, un tas jākomentē, piemēram: „Jā, tur iet tava māsiņa.” Vēlams, lai tiktu aprakstītas arī darbības – „Tagad es novilkšu tev zābaciņus, tad jaciņu, bet tagad sasildīšu tev pudelīti.” Arī sajūtu nosaukšana ir vērtīga: „Jā, ūdentiņš ir silts.”

Ja bērns neizdveš nekādas skaņas, neveido acu kontaktu un nereaģē uz trokšņiem, būtu jāvēršas pēc palīdzības pie pediatra.

Līdz divpadsmit mēnešiem

Līdz gada vecumam bērns jau saprot vienkāršus uzdevumus, saka „mamma” un „tētis”, atsaucas, dzirdot savu vārdu, atpazīst vecvecākus un citus tuviniekus.

Vecākiem šajā attīstības posmā būtu jāļauj mazajam pašam darboties ar spēļu klučiem, palīdzot vien tad, ja viņš pats vairs netiek galā. Noteikti jānodrošina bērnam apstiprinājums, kad viņš ir izdarījis kaut ko labu, piemēram: „Jā, tieši tā, šajā kastītē stāv tavas mašīnas; jā, šādā veidā krūze stāv pareizi.” Spēlējoties bērns mācās jaunus vārdus. Droši atkārtojiet nosauktos vārdus pareizi – arī tad, ja bērns tos izrunā nepareizi – maza bērna runu nav ieteicams atdarināt, jo tas traucēs pareizas valodas apguvi. Ja kopā ar bērnu skatīsieties grāmatas ar ilustrācijām un bildēm, turklāt aprakstīsiet tās, arī šis process attīstīs valodiņu, jo mazais uzzinās daudz jaunus tēlus

un vārdus. Varat kopīgi klausīties arī pasaku audioierakstus un lasīt grāmatas. Tāpat neizvairieties nosaukt bērna jūtas un sajūtas vārdos: „Jā, bija auksti!” vai „Jā, tev tas patīk!” utt.

Ja bērns līdz gada vecumam kontaktējas tikai ar žestiem un mīmiku – proti, nav apguvis pirmos vārdus, arī šajā gadījumā noteikti griezieties pēc palīdzības pie speciālista.

Līdz trīs gadu vecumam

No viena līdz divu gadu vecumam bērns jau prot nosaukt zināmus priekšmetus, saprot vienkāršus norādījumus un teikumus. Vārdu krājums palielinās. Toties no divu gadu vecuma bērns jau saprot garākus teikumus, spēj izpildīt nelielus uzdevumus, izrunāt savu vārdu, viņa spēkos ir pateikt arī teikumu no diviem vārdiem. Bērnā it sevišķi patīk novērot un atdarināt spēļu skaņas, piemēram, skaņu, kā brauc mašīnas. Līdz trīs gadu vecumam bērns saprot vienkāršus teikumus, prot uzdot jautājumus, veido sarunu, kā arī lieto prievārdus (uz galda, zem krēsla), apstākļa vārdus (iekšā kastē, iet lēni, skriet ātri) un vārdus daudzskaitlī (kaķi, mājas, rokas utt.).

Vecākiem ieteicams lasīt kopā ar bērnu vienkāršas grāmatas ar bildēm, pēc kārtas viens otram stāstot, kas tur redzams. Vēlams, ka vecāki mutiski apstiprina to, ko saka bērns, piemēram: „Jā, tā ir mašīna, bet tas ir suns.” Pavērojiet, vai bērns izrāda interesi par krāsām un dažādām formām. Kad bērns dara kaut ko jaunu un viņam tas sāk izdoties, sakiet: „Brīnišķīgi, tev jau labi izdodas!” Tos vārdus, kurus bērns izrunā nepareizi, atkārtojiet pareizi, bet nelieciet bērnam uzreiz atkārtot jūsu teikto. Novērojiet un nosauciet tos objektus, par kuriem viņš interesējas: „Jā, tur uz zara sēž putniņš.” Ļoti būtiski ir nepārtraukt bērnu, kad viņš runā.

Noteikti meklējiet palīdzību, ja bērns līdz trīs gadu vecumam lieto tikai dažus vārdus un runā nesaprotami, neveido teikumus no diviem vārdiem un nesaprot jūs. Tāpat uztraukumam ir pamats, ja bērns pārstāj sarunāties, viņa runa vairs neattīstās vai pat pasliktinās.

Līdz četrus gadu vecumam

No trīs līdz četrus gadu vecumam bērns jau veido teikumus, gramatikas ziņā bērna runa jau līdzinās pieauguša cilvēka runai, viņš arī uzdod jautājumus un atkārtoti teikto. Tāpat viņš saprot vienkāršas instrukcijas, spēj izpildīt nelielus uzdevumus un nosauc savas darbības.

Vecāki! Uzmanīgi ieklausieties savā bērnā un apstipriniet to, ko viņš saka. Nebaidieties nosaukt vārdos sava, un citu bērnu jūtas, piemēram: „Redzi, puisītis skumst!” Lasiet pasakas un kopā pārrunājiet izlasīto, turklāt būtiski ir arī rādīt bērnam, kā jūs lasāt. Vēlams, ka kopā veidojat stāstīšus, atstāstiet pasaku fragmentus, tādā veidā tiks rosināta bērna pozitīvā attieksme pret lasīšanu un valodu, turklāt attīstīs arī radošo domāšanu un fantāziju.

Ja bērns runā nepilnos teikumos (turklāt jauc vārdu kārtību), neveido daudzskaitli, nespēj uzsākt teikumu vai atkārtoti tikai atsevišķus vārdus, kā arī apkārtējie cilvēki nesaprot, ko viņš saka, ir pamats sākt uztraukties un meklēt speciālista palīdzību. Bērnā šādā vecumā būtu jāspēj pastāstīt par nesen notikušiem notikumiem, ja viņš to nespēj, tas ir būtisks brīdinājuma signāls. Jo ātrāk dosieties pēc palīdzības, jo veiksmīgāk tiks pārvarēta esošā problēma!